

Het G1000-rapport opgesteld door de internationale waarnemers

"Aangezien de Europese democratieën zich in een crisis bevinden, toont de G1000 een weg voorwaarts."

Om de G1000 burgertop te observeren werd een team van 9 internationale waarnemers uitgenodigd. De groep bestond uit academici alsook ervaren specialisten uit het werkveld, allen kritische denkers en wijd en zijd erkende experts inzake politieke participatie. Ze waren gedurende de volledige dag van de burgertop aanwezig, waarbij hun toegang verleend werd tot alle relevante bronnen en documenten. Er werd hen toestemming verleend om de deelnemers te interviewen en de medewerkers, deskundigen, vrijwilligers en leden van het organiserende team te spreken. Vertaling naar het Engels werd voor hen voorzien. Zij brachten elk hun indrukken over aan de organisatoren van de G1000. Het volgende rapport is een samenvatting van hun commentaren en observaties.

Inleiding en dankbetuiging

Als internationale waarnemers van de burgertop G1000 zijn wij dankbaar dat we de gelegenheid kregen om dit stoutmoedig democratisch en deliberatief experiment van nabij te volgen, een experiment waarin honderden mensen werden samengebracht voor een deliberatief initiatief met als doel over sociale en economische kwesties met grote relevantie te discussiëren en daarover beslissingen te nemen. Het was een unieke ervaring. Het was hartverwarmend en inspirerend om het enthousiasme en echte engagement van de deelnemers, vrijwilligers en organisatoren te zien en te voelen en wij geloven dat het initiatief niet minder dan de basis heeft gelegd van de verdere ontwikkeling van de democratie. Wij willen bovenal de initiatiefnemers bedanken voor de uitnodiging om het geheel te evalueren. Gedurende ons hele verblijf werden we warm onthaald en vlot ingewijd in het G1000 proces. Ook al had niet iedereen van ons de taalvaardigheid om de debatten aan de tafels persoonlijk op te volgen, we konden vertrouwen op vertaalvoorzieningen om kennis te nemen van de debatten en over het algemeen hebben we genoten van de open en transparante geest van de G1000. Dit maakte het voor ons mogelijk dit rapport op te stellen. Onze bevindingen samenvattend kunnen we rapporteren dat onze totaalindruk van bij de aanvang heel positief is. We apprecieerden vooral dat de G1000 een onafhankelijk, onpartijdig, inclusief en vrijwillig project is, echt ontwikkeld vanuit de basis, door burgers die een echte bezorgdheid over hun maatschappij tentoonspreidden, die een duidelijke wil en een sterke visie lieten zien.

Over de deelnemers

Eén van de meest indrukwekkende kenmerken van de G1000 was de diversiteit aan deelnemers inzake geslacht, leeftijd, politieke voorkeur alsook sociale, professionele en culturele achtergrond. We waren ook onder de indruk door de inclusie van verschillende geloofsgemeenschappen en de eerlijke vertegenwoordiging van de verschillende Belgische taalgemeenschappen. Alle deelnemers die we geïnterviewd hebben, lieten blijken dat zij zich vereerd voelden dat zij aan deze democratische tussenkomst mochten deelnemen; velen vonden zelfs dat het hoog tijd is dat er een nieuwe soort democratie ontstaat in België. We ondervonden een overweldigende positieve atmosfeer onder de deelnemers die ook uitdrukten dat zij een sterk geloof hadden in hun capaciteit om werkbare beleidsaanbevelingen te formuleren. Deelnemers vonden dat de thema's, voorstellen en beslissingen

genomen aan hun tafel, op een goede manier door de centrale balie verzameld werden en de samenvatting tijdens de plenaire vergadering een goede reflectie was van de door hen gevoerde debatten. Het zal interessant zijn te weten te komen of de tafelgespreksleiders deze indrukken zullen bevestigen. Door het zeer strikte schema vonden enkele deelnemers dat ze meer tijd nodig hadden om te reflecteren – soms moesten discussies aan de tafel te snel afgehandeld worden. Het werk van de tafelgespreksleiders werd als zeer positief bevonden, vooral hun vermogen ervoor te zorgen dat de discussies respectvol en gefocust plaatsvonden en dat iedereen aan tafel even veel aan bod kon komen. De *input* van de experts werd meestal als objectief aanzien, alhoewel enkele deelnemers hun bezorgdheid uitdrukten over het feit dat hun inzichten mogelijk bevooroordeeld waren. Wij geloven dat iedereen die Frans of Nederlands sprak een kans kreeg om alle stadia van de G1000 op te volgen zonder noemenswaardige problemen en om zich te engageren als deelnemer of vrijwilliger. Dankzij de G-Home, een online discussietool, en de G-Offs, werd het deliberatieve proces niet gelimiteerd tot de geselecteerde deelnemers die fysiek aanwezig waren in Brussel. Voor ons en waarschijnlijk ook voor de deelnemers was de vertaling van de presentaties door de experts soms moeilijk te volgen, meestal door achtergrondlawaai vanuit de drukke zaal. Desondanks, dankzij de mix van Franstalige dia's en de Nederlandstalige toespraak en vice versa, werd de taalkundige complexiteit van het geheel de hele dag door goed beheerd. Registratie en aankomst van de deelnemers was erg goed georganiseerd en alle andere aspecten van het proces verliepen zonder problemen. Als men het aantal deelnemers en de afmeting van de zaal in beschouwing neemt, was het geluidsniveau lager dan verwacht. Toch stelden we soms geluidshinder tussen de tafels vast en sommige deelnemers lieten weten dat ze problemen ondervonden bij het horen van anderen aan de andere kant van de tafel. Vooral oudere deelnemers ondervonden meer problemen om het debat mee te volgen.

Alles welbeschouwd kunnen we zeggen dat vanuit het perspectief van de deelnemers, de G1000 een groot succes was, ook al waren er wat kleinere problemen en uitdagingen.

Over de experts

Dankzij de simultane vertalingen naar het Engels van de toespraken over de basisprincipes was het voor ons mogelijk een goed begrip te ontwikkelen van de thematische context van de debatten. Van hetgeen we verstonden vonden we de basisprincipes licht bevooroordeeld; de experts die de 3 thema's introduceerden, benaderden deze vanuit een nogal linksgeoriënteerd perspectief. Daarom vertegenwoordigt hun *input* niet noodzakelijkerwijs de volledige diversiteit aan perspectieven aangaande deze thema's. Gezien een meervoud aan opvattingen van experts een cruciaal element is bij het oprichten van een legitiem en betrouwbaar deliberatief proces, vonden we de nogal eenzijdige *input* van de experts een minpunt. Volledige toegankelijkheid tot de biografieën van de sprekers zou kunnen geholpen hebben om hun toespraken over de basisprincipes in perspectief te plaatsen. We moeten er echter op wijzen dat de impact van de toespraken op de uiteindelijke stemresultaten klein leken; de resultaten kunnen in het midden van het politieke spectrum geplaatst worden, minstens wijzen ze niet op een duidelijke correlatie met deze voorgesteld door de experts. Het lijkt er dus op dat het gevaar ontweken werd: de deskundigen hebben niet te veel invloed gehad op de manier waarop voorstellen werden gekaderd en deelnemers reageerden niet enkel op de voorstellen die aan hen werden gepresenteerd. Toch hadden de toespraken over de basisprincipes meer uiteenlopend kunnen zijn om de daaropvolgende discussies aan de tafels in een breder kader te plaatsen. Wij geloven dat een meer uiteenlopende *input*, zeker over het onderwerp verdeling van rijkdom, gunstig

had geweest en meer ruimte zou gegeven hebben aan meer onconventionele en nieuwe voorstellen.

Over de G1000 als een vorm van politiek

Van hetgeen we verstonden is het steeds de bedoeling geweest van de G1000 een aanvullend werktuig bij de parlementaire of representatieve democratie te zijn en nieuwe stimulansen te geven aan de discussie over politiek in België. Luisterend naar de eindopmerkingen van de voorzitters van de verschillende parlementen in België, merken we dat de G1000 het respect van deze politici heeft verdiend. Dit respect wordt samengevat in wat één van hen zei: 'we hebben geen monopolie op ideeën en oplossingen'. Toch heeft de G1000 bij politici ook een gevoel van ongemak gecreëerd over de legitimiteit van hun eigen posities en beslissingen. Het zal een uitdaging blijven om politieke vertegenwoordigers te overtuigen van de voordelen van deliberatief medebestuur met burgers.

Over het proces

We waren onder de indruk van het feit dat de G1000 organisatoren erin geslaagd waren om zoveel vrijwilligers, deelnemers en perslui te mobiliseren. De krachtige respons op de publieke uitnodiging die de organisatoren hadden opgemaakt, is zeker toe te schrijven aan de moeite die de organisatoren staken in communicatie, verspreiding van informatie en voorspraak. Tegelijkertijd was dit publieke succes ook een bewijs dat de ideeën achter de G1000 de nagel op de kop slaan. Het succes reflecteert de gretigheid van de burgers om betrokken te raken bij nieuwe vormen van politiek engagement dat hen toelaat om hun stem te laten horen. Indrukwekkend was ook het vlotte en minutieuze verloop van het hele G1000 proces. Met bijna militaire precisie werden notities doorgegeven van de tafels naar de centrale balie zodat het mogelijk werd de thema's, de voorbereiding van de powerpoint dia's en de voorbereiding van de stemming als een samenhangend geheel te laten verlopen. Het is een bewijs dat veel bekwame mensen met verschillende middelen en capaciteiten betrokken waren bij de planning en uitvoering van dit evenement en dat betrouwbare technologie ter plaatse was, bvb. stemautomaten en visuele presentatietechnieken. Het nadeel van zo een strak schema was de noodzaak om een strikt *top-down* management op te zetten, zowel aan de tafels als aan de centrale balie. Dit zou de resultaten kunnen hebben beïnvloed of ten minste toch kunnen hebben beperkt. Daar de centrale balie de macht had om vooraf de beleidsopties te bepalen die later gestemd moesten worden door de vele voorstellen van de verschillende tafels te clusteren, mag de mogelijke invloed hiervan niet onderschat worden. Wij zijn van mening dat dit proces explicieter en transparanter had moeten worden gemaakt, zeker voor de deelnemers. Voor hen was het niet steeds duidelijk hoe de voorstellen werden gerangschikt en ter stemming werden voorbereid. Daarenboven werd de hoeveelheid creativiteit die tijdens de deliberaties aanwezig was, verminderd door het indelen van de informatie die van elke tafel kwam bij het vooraf vastgesteld aantal voorstellen die kwamen uit de toespraken van de experts. Toch geloven we dat de toepassing door de centrale balie van een "Gefundeerde Theorie" benadering en een succesrijke ronde van betrouwbaarheidstesten het proces een hoog niveau van geldigheid gaven en leidde tot een betrouwbare clustering. Zoals tevoren al vermeld deelden de deelnemers onze appreciatie voor de geldigheid van de clustering. In verband met de thema's geloven we dat de beslissing om in de loop van 1 dag over 4 onderscheiden thema's te discussiëren, de mogelijkheden van de deelnemers verminderde om de complexiteit van elk van deze thema's volledig te assimileren. Daarenboven werd er voor de start van het evenement geen thematisch materiaal of informatie ter beschikking gesteld aan de deelnemers. Een kleiner

aantal onderwerpen zou kunnen hebben geleid tot betere en beter afgestelde voorstellen. Een bijkomende plenaire vergadering waarin de deelnemers konden reflecteren en hun discussies konden vergelijken met deze van andere tafels, had ook kunnen helpen. We moeten echter benadrukken dat we bij het groeperen van de voorstellen geen bewijs vonden van te veel beïnvloeding door de centrale balie of de organisatoren. De *bottom-up* procedure om de 3 onderscheiden thema's voor de G1000 te identificeren was een groot succes, startend met vele duizenden kwesties en rekening houdend met de stemmen van vele duizenden burgers. Het proces om de duizenden ideeën naar een lijst met 25 behoeften te kaderen, samen te vatten en te groeperen moet echter transparanter worden en de werkwijze moet worden verduidelijkt. Zo een verduidelijking zou ook meer informatie kunnen verschaffen over het team dat verantwoordelijk is voor de groepering en kadering omdat hun socio-economische en demografische achtergrond het proces kan hebben beïnvloed. De zeer gebruiksvriendelijke website geeft echter al veel informatie over het manifest, de principes, de mechanismen van fondsenwerving, het werkplan en andere elementen en heeft zo voor een hoge mate van transparantie gezorgd.

Een belangrijke factor die bijgedragen heeft tot het succes van de G1000 is de aanwezigheid van honderden vrijwilligers die de catering, de versnaperingen, de pauzes of de kinderkribbe verzorgden. Niet alleen hun inzet gedurende de G1000 dag was cruciaal, ook hun engagement gedurende het wervingsproces. Het leiden van de vrijwilligers was even succesvol. De naam G1000 vormde een risico. Gezien de G-topconferenties doorgaans mislukken en vaak samengaan met grote en soms gewelddadige massaprotesten, had de naam jammerlijke bijklanken kunnen krijgen. Maar deze bijklanken bleken niet relevant. Het G1000 team verzekerde zich ook van onafhankelijkheid van financiële schenkers door de maximale financiële bijdrage per individuele schenker te beperken tot 7% van het totale projectbudget.

Samengevat voldeed de G1000 aan de internationaal aanvaarde standaarden die gelden voor deliberatieve processen voor een groot aantal mensen, zowel op het vlak van het selecteren van deelnemers als op het vlak van het groeperen van de thema's en voorstellen.

Over de tafelgespreksleiders

Van wat we gezien hebben deden de tafelgespreksleiders een uitstekende job in zeer moeilijke omstandigheden: zeer lange uren; deelnemers met verschillende vaardigheden en capaciteiten; lawaaierige, drukke omgevingen; taalverschillen; een strakke agenda. We waren onder de indruk van hun werk en zij waren een duidelijke aanwinst voor de organisatie, zeker gezien zij dit werk vrijwillig deden. Zij pasten participatiemethoden toe die toelieten om actief te participeren en verantwoordelijkheid te nemen voor de tafels en de gezamenlijke resultaten. Zij wisselden bovendien af tussen verschillende werkvormen en technieken zodat het hele proces levendig en gemakkelijk te volgen was, zelfs voor diegenen die niet gewoon waren om te spreken voor een publiek. De tafelgespreksleiders presenteerden en legden duidelijk het proces van de tafeldiscussies uit en gidsten de deelnemers door het proces. Schrijfgerei en andere gerelateerde materialen aan alle tafels, inclusief mobiele *flip charts*, waren goed gepland, zinvol en werden veel gebruikt. Het warm en langdurig applaus dat de tafelgespreksleiders kregen aan het einde van de dag, maakte duidelijk dat hun werk zeer geapprecieerd werd. We bevelen aan om de ervaringen van de tafelgespreksleiders te verzamelen. Hun percepties over de groepsdynamiek en inhoud van de debatten zijn zeer waardevol

voor zowel het evaluatieproces van de G1000 als de G32. Ook al gebeurde de voorbereiding en *briefing* van de tafelgespreksleiders maar 1 dag voor de start van het evenement, ze voelden zich doorgaans goed voorbereid en zelfzeker, zeker ook dankzij hun eigen professionele achtergrond en ervaring. Samen met de grafische voorzieningen waren zij de sleutel tot het succes.

Over de G32

We vinden het erg belangrijk dat de G32 genoeg tijd en ruimte krijgt om de complexiteiten van de thema's echt te doorgronden en dat alle inspanning wordt geleverd om ervoor te zorgen dat zij, en niet het G1000 organisatorisch team, de agenda van de uiteindelijke discussies bepalen. We adviseren ook om de belangrijkste politieke leiders over de G32 te informeren om zo voldoende draagvlak bij hen te creëren en om ervoor te zorgen dat de resultaten van de G32 worden meegenomen in besluitvormingsdebatten. Wij geloven dat het erg belangrijk is dat alle *input* die gedurende de G1000 werd ingediend bij de centrale balie wordt overgeheveld naar de G32 en dat er rekening mee gehouden wordt. Op die manier wordt het mogelijk de kwaliteit van het groeperingsproces te beoordelen en in welke mate het groeperingsproces alle beleidsopties beslaat die geïdentificeerd werden tijdens de G1000. We adviseren om tijdens het G32 proces een hoge mate van transparantie te behouden en degenen die niet meedoen tijdens dat proces op een of andere manier te informeren over het proces en de resultaten ervan. Het was een wijze beslissing om deelnemers van de G-Home en de G-offs in de G32 te betrekken; dit zal het project extra kracht geven.

Gezien de G1000 nationaal en internationaal al veel media-aandacht kreeg, zouden de organisatoren nu een inspanning moeten doen om politici uit te nodigen om op dit proces te reageren. Het is belangrijk te zien hoe zij gevolg zullen geven aan die voorstellen, zeker aan die voorstellen die de G32 zal opstellen. Misschien moet nog een extra media evenement georganiseerd worden waar politieke afgevaardigden de uiteindelijke resultaten bespreken. Op die manier zou de G1000 verkozen vertegenwoordigers kunnen aansporen om hun eigen beleidskeuzes uit te leggen en om hen aan te spreken om met hen rekening te houden. Op die manier kunnen de verwachtingen van de deelnemers ingelost worden en wordt frustratie vermeden. We raden aan de ervaringen en de inzichten van de G1000 te gebruiken om uit participatieprocessen, hun *output* en hun impact, nog meer lessen te trekken. Gezien de zwaarwegende kosten en logistiek die gepaard gaan met een participatieve methodiek: hoe kan een sterke binding met het politieke niveau ontwikkeld worden zodat er met de resultaten rekening gehouden wordt?

Wat betreft de inhoud van de discussies kan men onderzoeken welke onderwerpen het meest geschikt zijn voor massa deliberaties en kan men de toegevoegde waarde van zulke processen identificeren, zeker bij omstreden onderwerpen. Het kan ook aanbevolen worden lessen te leren van de deelnemers. Wat waren hun gevoelens, wat heeft hen ertoe aangezet deel te nemen en hoe hebben ze de G1000 ervaren? Het zou de moeite waard zijn om de deelnemers over zulke onderwerpen te bevragen. Al pratend met de deelnemers, merkten we dat er geen duidelijk besef was waarom de G1000 nu eigenlijk plaatsvond en we hoorden dat mensen om verschillende redenen deelnamen. Een vaak herhaald onderwerp tijdens onze gesprekken was echter dat er algemene ontevredenheid heerst over de wijze waarop democratie in België wordt georganiseerd. De G1000 zou kunnen helpen bij het definiëren van wat voor soort democratie beter geschikt zou zijn om de

noden van de hedendaagse burgers te lenigen.

Rapporteur van het internationale waarnemersteam

Martin Wilhelm (Citizens for Europe, Duitsland)

Andere leden van het team

Ida Andersen (Danish Board of Technology, Denemarken)

Prof. dr. David Farrell (University College Dublin, Ierland)

Dr. Clodagh Harris (University College Cork, Ierland)

Prof. dr. Richard Stilmann II (University of Colorado Denver, USA)

Dr. Julien Talpin (Ceraps/University of Lille 2, Frankrijk)

Prof. Dr. Jean Tillie (Universiteit van Amsterdam, Nederland)

Cécile Le Clercq (afgevaardigde van de Europese Commissie)

Joana Vieira da Silva (afgevaardigde van de Europese Commissie)